

Sigurnost i povjerenje građana u institucije sigurnosti Bosne i Hercegovine

Doc. dr. sc. Mirza Smajić

Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu

Email: smajicm@fpn.unsa.ba

Mr. sc. Sead Turčalo

Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu

Email: turcalos@fpn.unsa.ba

Sažetak: *Stepen povjerenja u institucije sigurnosti direktno se veže i za stepen demokratske konsolidacije određenog društva, što u krajnjoj liniji određuje stanje demokratskih i sigurnosnih prilika u zemlji. Autori u tekstu testiraju određene hipoteze, koje se odnose na povjerenje građana u domaće i međunarodne institucije sigurnosti u Bosni i Hercegovini i osjećaju sigurnosti građana, predstavljajući vlastite rezultate istraživanja. Istraživanje je provedeno na prostoru cijele Bosne i Hercegovine na uzorku od 730 ispitanika uvažavajući pri tome geografsku, administrativnu i etničku heterogenost Bosne i Hercegovine. Posebno želimo naglasiti specifičnost provedenog istraživanja, jer su ispitanike osim građana, činili policijski službenici i zastupnici u Parlamentarnoj skupštini BiH što dodatno predstavlja mogućnost realnog određivanja stepena povjerenja u institucije sigurnosti, kao i stepena konsolidacije demokratije u Bosni i Hercegovini.*

Ključne riječi: *sigurnost, povjerenje, Bosna i Hercegovina, demokratija, institucija*

UVOD

Posmatrano iz perspektive politološke znanosti povjerenje predstavlja ključni faktor za uspostavljanje političke stabilnosti, sigurnosti i ekonomskog prosperiteta jedne države. S druge strane, sigurnost se ubraja u primarne ljudske potrebe¹, odnosno to je jedna od osnovnih životnih funkcija i konstantna djelatnost u svim vremenskim etapama razvoja čovječanstva. Nadalje, sigurnost treba posmatrati i kao barijeru između konstruktivnih i destruktivnih sila, budući da naspram sigurnosti stoje nesigurnost, ugrožavanje, prijetnje. U takvom stanju, čovjek ne može razvijati i obavljati svoje životne funkcije jer traži modul otpornosti i prevladavanja prema vrstama ugrožavanja, koje mogu biti prouzrokovane pojavama iz prirode ili interakcijom unutar jednog ili više društava.

Iako je demokratija danas postala najprihvatljiviji oblik političkog uređenja, ipak složena etnička, vjerska i kulturna slika novonastalih država postaje ključni izazov politici mira, stabilnosti i demokratije. Polazimo od pretpostavke da je povjerenje temeljni element političke kulture, odnosno da je glavni indikator kako bi se „kanalizirali sukobi i konflikti unutar političkog sistema“ (Balaban/Rimac, 1998: 664). Sociolozi Nikodem i Čupić smatraju da je stepen povjerenja, koji građani iskazuju u osnovne institucije i organizacije društva, ključni sociokulturni potencijal samog društva². Na osnovu sociološke literature i istraživačke prakse neophodno je naglasiti višedimenzionalnost pojma povjerenja, jer se vrlo često posmatra kao psihološka, etička ili čak racionalna kalkulacija. Pored toga, neki autori naglašavaju nužnost razlikovanja povjerenja u ljude i povjerenja u institucije³. Pojedini autori, također naglašavaju da povjerenje u institucije predstavlja indikator ukupnog društvenog poredka, odnosno, efikasno funkcioniranje institucija doprinosi funkcioniranju čitavog društva i države. Upravo političke teorije naglašavaju da jaka efikasnost institucija „obezbeđuje sveukupno jačanje altruizma i solidarnosti u društvu, a ovo se dalje prenosi na interpersonalne odnose i u funkciji je legitimacije čitavog društva“. Kramer (1999) upravo ovakvu funkciju objašnjava na način da se društvo ustrojava kao „svojevrna zajednica, garant osjećanja sigurnosti pojedinaca u vrijednosnom smislu“ (Bešić, 2011: 121-122).

Prethodne konstatacije pokazuju stalnu nužnost ispitivanja stepena povjerenja u institucije, a sa ciljem jačanja efikasnosti institucija i izgradnje jednog funkcionalnog,

¹ U tom kontekstu, jedan od glavnih predstavnika psihoanalize Sigmund Freud (1856-1939) smatra da je čovjek biće „koje je pod snažnim utjecajem ili vlašću urođenih nagona i koje djeluje pod utjecajem konflikata u samom sebi i svojih nesvjesnih determinanti“ (Fulgosi, 1997:247).

² Krunoslav Nikodem i Gordan Črpić: Izlaganje na Nacionalnom kongresu Hrvatskog sociološkog društva: „Sociologija i promjena – izazovi i budućnost“; Zagreb, 7-8. aprila, 2011.godine.

³ Osnovna razlika, prema Bešiću, povjerenja u institucije i ljude je u tome što su institucije bezlične. Nadalje, Gidens (1990) smatra da temelj na kome počiva povjerenje u institucije „zapravo je društvena konvencija, koja počiva na zakonima, pravilima i standardima, kao i etičkim kodovima koji obavezuju zapošljenje u tim institucijama na određena ponašanja(..).U njima se insistira na značenju socijalnog poverenja za funkcionisanje institucija, posebno političkih institucija“ (Bešić, 2011: 121).

solidarnog i pravednijeg društva. Zbog toga, ovakva ili slična istraživanja povjerenja u institucije sistema se vrlo često provode u zemljama Europske unije kako bi se došlo do reprezentativnog i validnog rezultata povjerenja u nacionalne i nadnacionalne institucije. Za ovakvu vrstu istraživanja, odnosno provedena istraživanja pokazuju da se najčešće testira teorija o socijalnom kapitalu, odnosno ispitivanje ključne hipoteze: „pretpostavka da će u svakoj od zemalja biti veći stepen povjerenja u institucije ukoliko je veći stepen socijalnog poverenja“⁴.

Primarno naše istraživanje se odnosi na povjerenje u institucije sigurnosti Bosne i Hercegovine, a kako bi generalno utvrdili:

- opći stepen funkcioniranja, odnosno povjerenja u institucije, pa i društvu,
- efikasnost političkih elita,
- društvenu koheziju unutar bosanskohercegovačkog društva,
- stepen demokratske konsolidacije,
- stepen ili osjećaj sigurnosti pojedinca u društvu i sl.

Posmatrano iz našeg ugla, Bosna i Hercegovina se još uvijek nalazi u procesu tranzicije i ona se po mnogim faktorima razlikuje od drugih država. Prije svega, Bosna i Hercegovina je postratno društvo koje je u dobroj mjeri partikularizirano i razbijeno po etničkim, vjerskim i socijalnim kategorijama, a što je zasigurno posljedica izražene etnopolitičke dimenzije. Posljedica takvog stanja dovela je do uspostavljanja novih standarda, pa čak i kontranormi (Abazović, 2008: 74). Posebno želimo naglasiti da ovakvo stanje karakterizira nizak nivo povjerenja, odnosno postoje ključni problemi, koji opterećuju međusobne odnose što sveukupno dovelo do slabljenja unutrašnjih faktora (civilnog društva) kao glavnih generatora da se postigne konsolidacija demokratije (Sarajlić-Maglič, 2008: 15). Općenito, nijedno društvo, bilo da je riječ o savremenom, bilo o tradicionalnom, nije imuno na određene krize i stanja. Taj stepen se određuje na osnovu razvoja određenih parametara i karakteristika društva, pa i države, kao što su, npr., razvoj ljudskih prava i sloboda, suveren građanin, stepen političkog pluralizma, odlučivanje većine i manjine, opći stepen demokratskog progresa... (Zgodić, 2002). Međutim, u društvima kakvo je i bosanskohercegovačko, prevladavaju kolektivni umjesto građansko-individualnih suvereniteta. U takvom ambijentu, u kojem prevladava problem sa identitetom i odnosom prema identitetima, nerazumijevanjem drugog i drugačijeg razvijaju se sigurnosni rizici koji mogu višeslojno, višeznačajno i višemjerno proizvoditi, održavati i nerijetko produbljivati stanje nesigurnosti građana, društvenih grupa, pa i društva u cjelini. Na tom fonu, identitet u Bosni i Hercegovini se posmatra singularno i po sistemu nametanja. Time se dolazi do depersonalizacije pojedinca od dijela političkih elita, dijela religijskih autoriteta višeg ili nižeg

⁴ Pored navedene hipoteze istraživanjem se želi propitati i još jedna ključna hipoteza, koja pretpostavlja da će povjerenje u institucije biti veće ukoliko su pojedinci dobrovoljno uključeni u volonterske organizacije (šire u Bešić, 2011: 122).

ranga koji doprinose dehumanizaciji politike vršeći ideološko i političko nasilje, kako nad „svojima“, tako i nad drugima (Abazović, 2010: 100). U nastavku rada ćemo prezentirati hipotetički okvir i rezultate istraživanja povjerenja u institucije sigurnosti Bosne i Hercegovine.

Hipotetički okvir i rezultati istraživanja

U tekstu polazimo od hipoteze da društveno-političko stanje u Bosni i Hercegovini generiran nepovjerenje u institucije kao permanentne indikatore kriznog stanja koje ostvaruje povratni negativni efekat na situaciju unutar države.

Anketni upitnik⁵ imao je prvenstveno cilj da se propitaju mišljenja određenih kategorija građana, ali i stručne i političke javnosti o sigurnosnim prijetnjama demokratskoj konsolidaciji bosanskohercegovačkog društva. Na osnovu toga, konceptualizacija i izrada anketnog upitnika utjecali su na određivanje strukture, te reprezentativnosti uzorka ispitanika. U odabiru strukture uzorka, a na osnovu definiranih zadataka i cilja anketnog upitnika, izabrane su tri kategorije (*vrste*) ispitanika koje čine dio ukupne bosanskohercegovačke populacije:

1. građani,
2. policijski službenici ili „stručna javnost“,
3. politička javnost, odnosno zastupnici u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

Cilj ovako složene strukture uzorka je bio prikupiti nove, cjelovite i izvorne podatke koji će pružiti mogućnost za veću verifikacijsku vrijednost, a time i širi uvid u stavove odabranog uzorka. Namjera je bila da se građani anketiraju slučajnim odabirom, kako bi se dobile individualne percepcije o sigurnosnim prijetnjama, stepenu povjerenja i demokratskim vrijednostima u Bosni i Hercegovini. Kada su u pitanju sigurnosne prijetnje, dobijeni podaci su omogućili realan uvid u temeljne stavove navedene populacije. To je pomoglo i u sagledavanju stanja sigurnosnih i demokratskih prilika u Bosni i Hercegovini, posebno ako se ima u vidu da se sa sigurnosnog stanovišta vrlo lako manipulira percepcijom sigurnosnih prijetnji građana, što se odražava na potencijalne efekte koji se mogu osjetiti kao ugrožavanje, strah, nezvjesnost, nepovjerenje i dr. (Lisica, 2011: 164). Određene kategorije stručne i političke javnosti anketirane⁶ su zbog svoje pozicije i utjecaja u bosanskohercegovačkom

⁵ Istraživanje je provereno za potrebe doktorske disertacije “Sigurnosne prijetnje demokratskoj konsolidaciji bosanskohercegovačkog društva“ odbranjene 08.februara 2013.godine na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Sarajevu.

⁶ Popunjavanje anketnog upitnika izvršeno je u periodu od 11. juna do 20. jula 2012. godine na prostoru cijele Bosne i Hercegovine, a prema unaprijed određenoj strukturi i reprezentativnom uzorku ispitanika.

društvu. Prema tome, „stručnu javnost“ činili su policijski službenici u oba bh. entiteta čija percepcija i iskustvo o sigurnosnim prilikama u društvu mogu poslužiti za oblikovanje preciznijeg profila povjerenja u institucije, te prijetnje i razvoja budućeg mehanizma za njihovo detektiranje i suzbijanje na prostoru Bosne i Hercegovine. Treća kategorija ispitanika se odnosi na zastupnike u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine. Naime, oni svojim političkim djelovanjem mogu utjecati na oblikovanje sistema sigurnosti, mišljenje dominantnih društvenih grupa i pojedinaca i time razviti određeni sistem vrijednosti koji će unaprijediti sigurnosnu kulturu i doprinijeti sigurnijem ambijentu na putu demokratske konsolidacije bosanskohercegovačkog društva.

Na osnovu prethodno utvrđenih instrumentarija za empirijsko istraživanje, pristupilo se odabiru reprezentativnog uzorka za Bosnu i Hercegovinu. Da bi dobijeni rezultati bili međusobno uporedivi, prilikom odabira uzorka vodilo se računa o tome da određene karakteristike ispitanika budu što više ujednačene (teritorijalna, spolna, etnička, obrazovna...). Nakon odabira cjelokupne strukture, demografska i socijalna reprezentativnost uzorka izvršena je prema shemi slučajnog uzorka, a na osnovu slojevitih izvora podataka. Primarna jedinica odabira slučajnog uzorka u strukturi „građana“, u pogledu općih podataka, definirana je pomoću procjena i metodologija entitetskih zavoda za statistiku: stanovništvo i teritorijalni ustroj⁷ (N=395). Za određivanje reprezentativnog uzorka „stručne javnosti“ istraživanje je bilo ograničeno na policijske službenike u entitetskim, odnosno kantonalnim upravama policije i policiji Brčko Distrikta BiH⁸ (N=310). Kao treća populacija u strukturi uzorka izabrani su zastupnici u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine (N=25). Na osnovu prezentiranih činjenica, ukupan uzorak za empirijsko istraživanje, koji je obrađen i na osnovu kojeg su rađene interpretacije iznosio je 730 ispitanika. Uzorak je bio slučajan i reprezentativan, odnosno terensko istraživanje je provedeno na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine. Istraživanje je izvršeno u 68 lokalnih zajednica u Bosni i Hercegovini (općine i gradovi), od toga je 47 lokalnih zajednica iz Federacije Bosne i Hercegovine, a 20 iz Republike Srpske i Brčko Distrikta BiH (*tabela 1*).

⁷ Statistički godišnjak/ljetopis Federacije Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2011. godina, i Statistički godišnjak Republike Srpske, Banja Luka, 2011. godina.

⁸ Na osnovu procjene EUPM misije u Bosni i Hercegovini, u 2010. godini ukupno je bilo 16.453 policijska službenika od čega 3.155 u policijskim agencijama na državnom nivou, 505 na federalnom nivou, odnosno 7.034 policijska službenika u kantonalnim ministarstvima unutrašnjih poslova, 5.184 u Republici Srpskoj i 238 policijska službenika u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine (Women in Police, EUPM, Sarajevo 2010:6).

Teritorijalna distribucija ispitanika	Federacija Bosne i Hercegovine		Republika Srpska		Brčko Distrikt BiH		Bosna i Hercegovina	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Ukupan uzorak	469	64,2%	244	33,5%	17	2,3%	730	100,0
<i>Gradani</i>	248	62,8%	141	35,7%	6	1,5%	395	100,0
<i>Policijski službenici</i>	201	64,8%	98	31,6%	11	3,5%	310	100,0
<i>Zastupnici u PSBiH</i>	20	80%	5	20%	---	---	25	100,0
Općine	47	69,2%	20	29,4%	1	1,4%	68	100,0

Tabela 1: Teritorijalna distribucija ispitanika (entitet, općina)

U nastavku će biti predstavljene i analizirane osnovne frekvencije kao i procenti odgovora cjelokupne strukture uzorka (N=730) na postavljena pitanja. Ovi podaci će omogućiti da se sagledaju mišljenja i stavovi o povjerenju u organe i institucije BiH čiji je zadatak sigurnost ljudi, imovine i zemlje. Posebno treba naglasiti rezultate koji se odnose na lični osjećaj sigurnosti.

Percepcija sigurnosti kod ispitanika

U nastavku su prezentirani rezultati istraživanja kojima je od ispitanika traženo da odgovore na pitanje gdje se osjećaju sigurno u odnosu na područje u BiH. Ispitanici su se između pet ponuđenih mogućnosti mogli opredijeliti samo za jedan odgovor: (1) na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine; (2) samo na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine; (3) samo na teritoriji Republike Srpske; (4) samo na teritoriji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine; (5) uopće se ne osjećam sigurno, bez obzira na područje u Bosni i Hercegovini (tabela 2).

Frekvencija i procent odgovora lične percepcije sigurnosti					
Prema Vašem mišljenju, gdje se osjećate sigurno?		Tip upitnika			Total
		Gradani	Policija	Zastupnici	
<i>na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine</i>	N	135	198	16	349
	%	34,2%	63,9%	64,0%	47,8%
<i>samo na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine</i>	N	40	29	2	71
	%	10,1%	9,4%	8,0%	9,7%
<i>samo na teritoriji Republike Srpske</i>	N	61	36	3	100
	%	15,4%	11,6%	12,0%	13,7%
<i>samo na teritoriji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine</i>	N	2	1	0	3
	%	0,5%	0,3%	0,0%	0,4%

Sigurnost i povjerenje građana u institucije sigurnosti Bosne i Hercegovine

<i>uopće se ne osjećam sigurno, bez obzira na područje u Bosni i Hercegovini</i>	N	157	46	4	207
	%	39,7%	14,8%	16,0%	28,4%
T o t a l	N	395	310	25	730
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0

Tabela 2: Frekvencija i procent odgovora lične percepcije sigurnosti

Kao što se može vidjeti, najveći procent svih ispitanika (47,8%) osjeća se sigurno na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine, od čega 34,2% građana, 63,9% policijskih službenika i 64% uzorka zastupnika u PSBiH⁹. Od ukupnog uzorka, 28,4% ispitanika se uopće ne osjeća sigurno, bez obzira na područje u Bosni i Hercegovini. Rezultati pokazuju da između ovih triju populacija postoji statistički značajna razlika a posebno je to vidljivo u odgovorima kod građana, gdje se najveći procent (39,7%) uopće ne osjeća sigurno, bez obzira na područje, dok se 10,1% građana osjeća sigurno samo na teritoriji FBiH, 15,4% na teritoriji RS i 0,5% samo na teritoriji BDBiH. Između ostalog, važno je naglasiti da se apsolutna većina svih ispitanika policijskih službenika (63,9%) i zastupnika (64,0%) osjeća sigurno na cijeloj teritoriji BiH.

U odnosu na entitet, najveći procent građana (47,6%) iz FBiH se uopće ne osjeća sigurno, bez obzira na područje u BiH, a samo 15,7% se osjeća sigurno na teritoriji ovog entiteta, odnosno 35,5% građana iz FBiH se osjeća sigurno na cijeloj teritoriji BiH. Međutim, najveći procent ispitanika iz Republike Srpske (42,6%) osjeća se sigurno samo na teritoriji tog entiteta, odnosno 31,2% se osjeća sigurno na cijeloj teritoriji BiH, a niti jedan ispitanik iz ovog entiteta nije se opredijelio za FBiH i Brčko Distrikt BiH.

Na kraju, može se konstatirati da se većina ispitanika osjeća sigurno, bez obzira na područje u Bosni i Hercegovini. Međutim, različiti rezultati unutar strukture građana, a prije svega u odnosu na nacionalnost i entitet, ne djeluju optimistično. Naime, još uvijek dominira nepovjerenje koje generira osjećaj nesigurnosti među nacionalnim grupama, ali i postojanje općeg nepovjerenja u institucije sigurnosti drugog entiteta. Objašnjenje prethodnog zaključka prvenstveno se odnosi na tzv. subjektivni osjećaj sigurnosti kod svih ispitanika, a što je možda

⁹ Bitno je naglasiti razliku između objektivne i subjektivne sigurnosti, odnosno osjećaja sigurnosti. Stepenn objektivne sigurnosti predstavljaju statistički podaci, koji se odnose na konkretno činjenično stanje koje je ustanovila policija. Naprimjer, u sarajevskom naselju „XY“ u 2011. godini prijavljeno je šest lica zbog fizičkog nasilja. Stepenn subjektivne sigurnosti, odnosno osjećaj sigurnosti predstavlja lični osjećaj lica, koji je vezan za sigurnosnu situaciju u njegovom okruženju. Ključno pitanje se odnosi na percepciju straha kod lica, da li bi oni eventualno mogli postati žrtve nekog kriminalnog djela ili nasilja. Naprimjer, za utvrđivanje stepena ili osjećaja sigurnosti kod građana najčešće se koriste ankete, tako da je moguće dobiti podatke o tome da u određenom naselju u nekom gradu mnogi građani osjećaju strah u večernjim satima, iako zvanične statistike navode da se radi o natprosječnom sigurnom okruženju (šire u Priručnik – Rad policije u zajednici u Bosni i Hercegovini, 2010:15).

i posljedica još uvijek prisutnih stereotipa i predrasuda u bosanskohercegovačkom društvu. Prema tome, istraživanje percepcije, stereotipa i imidža među građanima Bosne i Hercegovine, koje je provedeno u okviru studije „Što Hrvati, Bošnjaci i Srbi misle jedni o drugima, a što o Bosni i Hercegovini“ pokazalo je da se „relativno slabo poznaju i zanimaju jedni za druge, te kako je njihova međusobna percepcija još uvijek opterećena stereotipima iz prošlosti, te ratnim događanjima“ (Skoko, 2011:15). Uopćeno, studija je pokazala da postoje ključni problemi koji opterećuju međusobne odnose, a time i razvoj države Bosne i Hercegovine (2011:19-20): Nepostojanje zajedničkog cilja prema međusobnoj pomirbi i izgradnji zajedničke države, jer svaki narod kroz svoje nacionalno-partikularne ciljeve vidi budućnost; Nepostojanje niti približnog konsenzusa oko rata u Bosni i Hercegovini; Neriješena nacionalna pitanja koja se, prema autoru studije, svakodnevno pojavljuju u politici (izbor državnih službenika, zahtjev za medij na vlastitom jeziku...). Među ključnim problemima je nepostojanje povjerenja među narodima navodi se u studiji.

Osim toga, visok procent homogenosti osjećaja sigurnosti kod policijskih službenika upućuje na zaključak, koji pokazuje visok stupanj povjerenja među ovim ispitanicima, ali i prema institucijama u kojima su zaposleni, bez obzira na područje u Bosni i Hercegovini.

Na kraju, možemo rezimirati da općenito nijedno društvo, bilo da je riječ o savremenom, bilo o tradicionalnom, nije imuno na određene krize i stanja. Taj stupanj se određuje na osnovu razvoja određenih parametara i karakteristika društva, pa i države, kao što su, npr., razvoj ljudskih prava i sloboda, suveren građanin, stepen političkog pluralizma, odlučivanje većine i manjine, opći stepen demokratskog progresa... (Zgodić, 2002). Međutim, u društvima kakvo je i bosanskohercegovačko, preovladavaju kolektivni umjesto građansko-individualnih suvereniteta. U takvom ambijentu, u kojem preovladava problem sa identitetom i odnosom prema identitetima, nerazumijevanjem drugog i drugačijeg razvijaju se sigurnosni rizici koji mogu višeslojno, višeznačajno i višemjerno proizvoditi, održavati i nerijetko produbljivati stanje nesigurnosti građana, društvenih grupa, pa i društva u cjelini. Nadalje, političke elite svojom huškačkom retorikom i politikom nejedinstva perpetuiraju krize, što se u krajnjoj liniji odražava na percepciju sigurnosti. Na tom fonu, identitet u Bosni i Hercegovini se posmatra singularno i po sistemu nametanja. Time se dolazi do depersonalizacije pojedinca od dijela političkih elita, dijela religijskih autoriteta višeg ili nižeg ranga koji doprinose dehumanizaciji politike vršeći ideološko i političko nasilje, kako nad „svojima“, tako i nad drugima (Abazović, 2010:100). Nadalje, političke elite svojom huškačkom retorikom i politikom nejedinstva perpetuiraju krize, što se u krajnjoj liniji odražava na percepciju sigurnosti.

Prisutne etnonacionalne paradigme i kvazidemokratski ambijent doprinose destabilizaciji demokratskih i sigurnosnih prilika u Bosni i Hercegovini. Najjednostavnije rečeno, takva retorika služi samo kao instrument jačanja političke moći, što se u konačnici može okarakterizirati kao sekuritizirajući potez, odnosno nepriznavanje realne opasnosti od

organiziranog kriminala za bosanskohercegovačko društvo. Zbog toga, očigledne posljedice za Bosnu i Hercegovinu su:

- visok stepen korupcije;
- zastoj u političkim i ekonomskim reformama na putu u Evropsku uniju i NATO;
- nepostojanje funkcionalnih institucija države;
- nedostatak demokratskog ambijenta, uz istovremeno jačanje etnokratskog ambijenta;
- konstantno perpetuiranje krize kroz jačanje nacionalizma i etničke podjele.

Povjerenje u domaće i međunarodne institucije sigurnosti u Bosni i Hercegovini

U okviru ove sekcije istraživanja izvršeno je ispitivanje povjerenja građana, policijskih službenika i zastupnika u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine u institucije sigurnosnog sistema Bosne i Hercegovine. Značaj ovog pitanja, odnosno odgovori anketiranih ispitanika predstavljat će realne pokazatelje povjerenja u sistem i institucije sigurnosti u državi, kao i to u kojoj mjeri Bosna i Hercegovina treba razvijati sigurnosnu politiku. Posebno treba naglasiti da stepen povjerenja u institucije sigurnosti odražava stav, u našem slučaju triju komponenti bosanskohercegovačkog društva, a na osnovu kojeg se trebaju razvijati budući sigurnosni i drugi odnosi između komponenti, kako pojedinačno, tako i u cjelini. Uz to, svakako se ističe da se stepen povjerenja u organe i institucije sigurnosti indirektno veže i za stepen demokratske konsolidacije određenog društva, što u krajnjoj liniji određuje stanje demokratskih i sigurnosnih prilika u zemlji.

Ispitivanje povjerenja bosanskohercegovačkog društva u institucije sigurnosti u Bosni i Hercegovini obuhvatilo je 12 odabranih institucija koje imaju značajnu ulogu u sigurnosnom sistemu Bosne i Hercegovine, a to su:

1. Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine,
2. Granična policija Bosne i Hercegovine,
3. Direkcija za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine,
4. Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA),
5. Agencija za prevenciju i borbu protiv korupcije Bosne i Hercegovine,
6. Oružane snage Bosne i Hercegovine,
7. Obavještajno-sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine (OSA),
8. Policija Republike Srpske,
9. Policija Federacije Bosne i Hercegovine (Federalna uprava policije),
10. Kantonalna policija u Federaciji Bosne i Hercegovine (Kantonalna uprava policije),
11. Policijska misija Evropske unije u Bosni i Hercegovini (EUPM) i
12. Međunarodne vojne snage u Bosni i Hercegovini (EUFOR i NATO).

U vezi s tim pitanje/teza u anketnom upitniku je glasilo/glasila: „Prema Vašem mišljenju, ocijenite povjerenje u organe i institucije sigurnosti u Bosni i Hercegovini“, a povjerenje je prosuđivano na skali od pet stepeni (1) nikakvo, nemam povjerenje; (2) moje povjerenje je jako malo; (3) moje povjerenje je malo; (4) donekle imam povjerenje i (5) imam veliko povjerenje.

U narednoj tabeli prezentirani su odgovori svih ispitanika o povjerenju u institucije sigurnosnog sistema u Bosni i Hercegovini, a koji su u korelaciji sa skalom u rasponu od „imam veliko povjerenje“ do „nikakvo, nemam povjerenje“.

Prema Vašem mišljenju, ocijenite povjerenje u organe i institucije sigurnosti u Bosni i Hercegovini. (frekvencija odgovora za sve ispitanike N=730)	Odgovori							Rekapitulacija			
	Imam veliko povjerenje	Donekle imam povjerenje	Moje povjerenje je malo	Moje povjerenje je jako malo	Nikakvo, nemam povjerenje		Broj ispitanika	Područje povjerenja ispitanika		Područje nepovjerenja ispitanika	
Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine	broj	90	287	195	85	73		730	377		353
	%	12,3%	39,3%	26,7%	11,6%	10,0%		100%	51,6%		48,4%
	rang	3	1	2	4	5					
Granična policija Bosne i Hercegovine	broj	113	344	171	71	31		730	457		273
	%	15,5%	47,1%	23,4%	9,7%	4,2%		100%	62,6%		37,4%
	rang	3	1	2	4	5					
Direkcija za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine	broj	84	259	224	94	69		730	343		387
	%	11,5%	35,5%	30,7%	12,9%	9,5%		100%	47,0%		53,0%
	rang	4	1	2	3	5					

Sigurnost i povjerenje građana u institucije sigurnosti Bosne i Hercegovine

Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA)	broj	168	266	148	64	84		730	434		296
	%	23,0 %	36,4 %	20,3 %	8,8%	11,5 %		100 %	59,5 %		40,5 %
	rang	2	1	3	5	4					
Agencija za prevenciju i borbu protiv korupcije Bosne i Hercegovine	broj	45	138	214	165	168		730		183	547
	%	6,2%	18,9 %	29,3 %	22,6 %	23,0 %		100 %		25,1 %	74,9 %
	rang	5	4	1	3	2					
Oružane snage Bosne i Hercegovine	broj	117	282	160	78	93		730	399		331
	%	16,0 %	38,6 %	21,9 %	10,7 %	12,7 %		100 %	54,7 %		45,3 %
	rang	3	1	2	5	4					
Obavještajno- sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine	broj	77	241	186	107	119		730		318	412
	%	10,5 %	33,0 %	25,5 %	14,7 %	16,3 %		100 %		43,6 %	56,4 %
	rang	5	1	2	4	3					
Policija Republike Srpske	broj	202	215	157	75	81		730	417		313
	%	27,7 %	29,5 %	21,5 %	10,3 %	11,1 %		100 %	57,1 %		42,9 %
	rang	2	1	3	5	4					
Policija Federacije Bosne i Hercegovine (Federalna uprava policije)	broj	167	328	143	41	51		730	495		235
	%	22,9 %	44,9 %	19,6 %	5,6%	7,0%		100 %	67,8 %		32,2 %
	rang	2	1	3	5	4					

Kantonalna policija u Federaciji Bosne i Hercegovine (Kantonalna uprava policije)	broj	199	287	139	57	48		730	486		244
	%	27,3%	39,3%	19,0%	7,8%	6,6%		100%	66,6%		33,4%
	rang	2	1	3	4	5					
Polijska misija Evropske unije u Bosni i Hercegovini (EUPM)	broj	108	244	192	91	95		730	352		378
	%	14,8%	33,4%	26,3%	12,5%	13,0%		100%	48,2%		51,8%
	rang	3	1	2	5	4					
Međunarodne vojne snage u Bosni i Hercegovini (EUFOR i NATO)	broj	126	230	153	81	140		730	356		374
	%	17,3%	31,5%	21,0%	11,1%	19,2%		100%	48,8%		51,2%
	rang	4	1	2	5	3					

Tabela 3: Povjerenje u institucije sigurnosnog sistema – frekvencije odgovora za sve ispitanike (N=730)

Iako je tabela statistički složena, rekapitulacijom su se pokušale poredati statističke veličine koje pokazuju „područje povjerenja“, odnosno „područje nepovjerenja ispitanika“. Prema tome, svi ispitanici u uzorku imaju povjerenje u sljedeće institucije sigurnosnog sistema u Bosni i Hercegovini:

1. Policija Federacije Bosne i Hercegovine – Federalna uprava policije (67,8%);
2. Kantonalna policija u FBiH – Kantonalna uprava policije (66,6%);
3. Granična policija Bosne i Hercegovine (62,6%);
4. Državna agencija za istrage i zaštitu – SIPA (59,5%);
5. Policija Republike Srpske (57,1%);
6. Oružane snage Bosne i Hercegovine (54,7%);
7. Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine (51,6%).

Nasuprot područjima koja pokazuju „povjerenje“, svi ispitanici u uzorku su svoje nepovjerenje iskazali prema sljedećim institucijama:

1. Agencija za prevenciju i borbu protiv korupcije BiH (74,9%);
2. Obavještajno-sigurnosna agencija BiH (56,4%);
3. Direkcija za koordinaciju policijskih tijela BiH (53%);
4. Policijska misija Evropske unije u BiH – EUPM (51,8%);
5. Međunarodne vojne snage u BiH – EUFOR i NATO (51,2%).

Može se konstatirati da svi ispitanici najviše povjerenja primarno imaju u policijske agencije na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou, a zatim slijede Oružane snage Bosne i Hercegovine i Ministarstvo sigurnosti BiH. Ovi rezultati pokazuju afirmativan stav ispitanika prema domaćim institucijama za provođenje zakona, jer policijske agencije imaju relativno pozitivan imidž u javnom i stručnom diskursu u borbi protiv organiziranog kriminala i korupcije, u stanju javnog reda i mira. Može se istaći i vrlo afirmativna i profesionalna uloga OSBiH u operacijama podrške miru. Ipak, iako su ispitanici u najvećem procentu iskazali stepen nepovjerenja prema najmlađoj instituciji, tj. Agenciji za prevenciju i koordinaciju borbe protiv korupcije BiH, to je vjerovatno posljedica koja proizlazi iz samog naziva agencije, odnosno društvo očekuje upravo najveće pomake u borbi protiv korupcije, što su i potvrdili u prethodnim pitanjima. Treba napomenuti da Agencija u okviru svoje nadležnosti nema tzv. represivne mehanizme¹⁰, već kroz edukacije, unapređenje pravnog okvira i podsticanje civilnog društva eliminira pojavne oblike korupcije i sl. Bitno je istaći da u posljednje dvije godine Agencija nije imala punu budžetsku i materijalnu podršku bosanskohercegovačkih institucija, a što je vjerovatno utjecalo na rad i aktivnosti agencije. Također, nepovjerenje ispitanika iskazano je prema Obavještajno-sigurnosnoj agenciji BiH i Direkciji za koordinaciju policijskih tijela u BiH. Međutim, kada je riječ o Obavještajno-sigurnosnoj agenciji BiH, ona svoj rad zasniva kroz obavještajne mehanizme koji uglavnom nisu javne prirode, što je vjerovatno utjecalo na „nepovjerenje“ ispitanika, a Direkcija za koordinaciju policijskih tijela BiH svoje poslove vrši van direktnog kontakta sa građanima. Najmanje povjerenja ispitanici imaju u EUPM i međunarodne vojne snage u Bosni i Hercegovini, ali bitno je istaći da je između ovih dviju „institucija“ najmanji razmak povjerenja i nepovjerenja u odnosu na sve ostale.

Međutim, kada su u pitanju samo građani, pokazalo se da imaju vrlo nizak stepen stupanj povjerenja u institucije sigurnosti u Bosni i Hercegovini. Međutim, dubljom i složenom analizom smo utvrditi da odgovori variraju i pokazuju različite vrijednosti, osobito kada je u pitanju povjerenje u institucije sigurnosti na državnom nivou. U suštini, većina građana sa teritorije FBiH podržava institucije u ovom entitetu i na državnom nivou, dok ispitanici sa teritorije RS nemaju veliko povjerenje u državne institucije, ali imaju u Policiju Republike Srpske. Također, u odnosu na nacionalnost primjetan je trend „nepovjerenja“

¹⁰ Šire na <http://www.apik.ba> (10. mart 2014).

prema državnim i međunarodnim institucijama pretežno kod ispitanika srpske nacionalnosti, dok kod Bošnjaka, Hrvata i Ostalih postoji veći stupanj povjerenja u državne, ali ne i u međunarodne institucije sigurnosti. Općenito, može se zaključiti da u odgovorima građana dominiraju određena etnopolitička i etnoteritorijalna razmišljanja, što se u krajnjem odražava na cjelokupni sistem sigurnosti, odnosno njegovu partikularnost, pri čemu se vrlo teško dolazi do zajedničkog konsenzusa kada je u pitanju etatiistička logika. Naravno da ovakvo stanje kod građana direktno proizlazi iz etnonacionalne paradigme i kvazidemokratskog ambijenta, koji prevladava u bosanskohercegovačkom javnom i političkom diskursu, odnosno konstantno perpetuiranje krize doprinosi defragmentizaciji sigurnosnog sistema Bosne i Hercegovine, čime slabi povjerenje ne samo u institucije već i u „druge“. Kada je riječ o „policijskim službenicima“ generalno imaju povjerenje u institucije sigurnosti u Bosni i Hercegovini. Međutim, iako je empirijsko istraživanje obuhvatilo samo pripadnike entitetskih i kantonalnih policija, može se potvrditi da unutar ove grupe postoji određeni stepen kulture povjerenja, što je vjerovatno posljedica saradnje između policijskih agencija. Ipak, u odnosu na varijable „entitet“ i „nacionalnost“ postoje značajne razlike u povjerenju, osobito kada je u pitanju (ne)povjerenje prema agencijama na državnom nivou ispitanika iz Republike Srpske, kao i ispitanika srpske nacionalnosti. U tom kontekstu, nedovoljan je stepen koordinacije, ali i subordinacije između policijskih agencija u Bosni i Hercegovini, a što ima za posljedicu „dezintegriranu“ organizaciju policijskog sistema Bosne i Hercegovine. I konačno, posljednja komponenta u istraživanju (zastupnici u Parlamentarnoj skupštini BiH), a prema našoj rekapitulaciji odgovora na područje povjerenja, odnosno nepovjerenja, pokazalo se da imaju povjerenje u institucije sigurnosti u Bosni i Hercegovini. Međutim, vrlo značajno je napomenuti da postoje statistički značajne razlike kada je u pitanju varijabla „nacionalnost“ i „entitet“. Tako naprimjer poslanici iz Republike Srpske imaju vrlo visoko povjerenje u policiju Republike Srpske, dok prema drugim insitucijama sigurnosti imaju malo ili nikakvo povjerenje.

Na kraju, kako bismo dali jednu cjelovitu komparativnu analizu povjerenja u institucije sigurnosnog sistema Bosne i Hercegovine za sve ispitanike u uzorku, ali i za pojedine grupe ispitanika (građani, policijski službenici i zastupnici u PSBiH), u Tabeli 4 izračunate su aritmetičke sredine (M) odgovora za sve ispitanike u uzorku na mjernoj skali od 1 do 5.

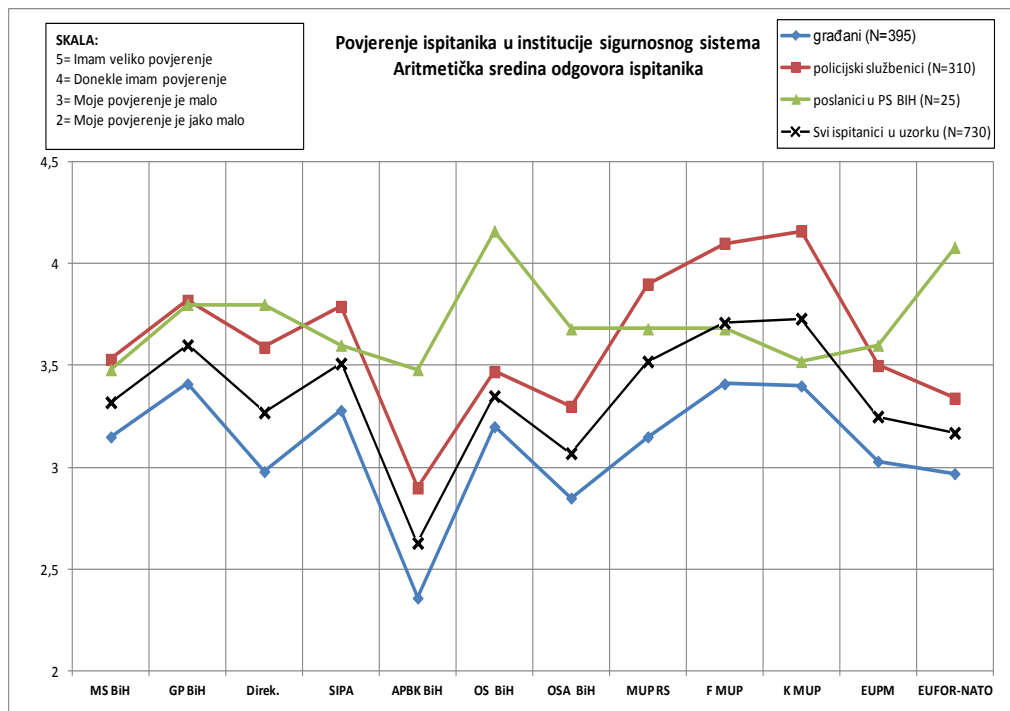
Povjerenje u institucije sigurnosnog sistema srednje vrijednosti i varijacije za sve ispitanike (N=730)	Mean (M)	Broj stupnjeva na mernoj skali	Std. Deviation	Varijanca (V)
Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine	3.32	5	1.140	1.300
Granična policija Bosne i Hercegovine	3.60	5	1.000	1.001
Direkcija za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine	3.27	5	1.119	1.252
Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA)	3.51	5	1.256	1.578
Agencija za prevenciju i koordinaciju borbe protiv korupcije BiH	2.63	5	1.202	1.444
Oružane snage Bosne i Hercegovine	3.35	5	1.236	1.527
Obavještajno-sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine (OSABiH)	3.07	5	1.244	1.548
Policija Republike Srpske	3.52	5	1.295	1.676
Policija Federacije Bosne i Hercegovine (Federalna uprava policije)	3.71	5	1.094	1.196
Kantonalna policija u FBiH (Kantonalna uprava policije)	3.73	5	1.138	1.295
Policijska misija Evropske unije u Bosni i Hercegovini (EUPM)	3.25	5	1.230	1.513
Međunarodne vojne snage u Bosni i Hercegovini (EUFOR – NATO)	3.17	5	1.363	1.859

Tabela 4. Povjerenje u institucije sigurnosnog sistema – srednje vrijednosti i varijacije za sve ispitanike (N=730)

Na osnovu rezultata aritmetičke sredine (M) odgovora koji su prikazani u *Grafikonu 1*, na nivou kompletnog uzorka najviše povjerenje ispitanika je u Kantonalnu upravu policije (M=3.73), Federalnu upravu policije (M=3.71), Graničnu policiju Bosne i Hercegovine (M=3.60), Policiju Republike Srpske (M=3.52) i Državnu agenciju za istrage i zaštitu (M=3.51).

Najniže povjerenje je u Obavještajno-sigurnosnu agenciju BiH (M=3.07) i Agenciju za prevenciju i koordinaciju borbe protiv korupcije BiH (M=2.63).

Grafikon 1: Povjerenje ispitanika u institucije sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine - aritmetička sredina odgovora ispitanika

Bitno je reći da se rezultati po grupama ispitanika u znatnim vrijednostima razlikuju. Kod ispitanika iz uzorka građani najviše povjerenje je u Graničnu policiju Bosne i Hercegovine, Federalnu upravu policije, Kantonalnu upravu policije, Državnu agenciju za istrage i zaštitu i Oružane snage Bosne i Hercegovine, a najniže je povjerenje u Agenciju za prevenciju i koordinaciju borbe protiv korupcije BiH i Obavještajno-sigurnosnu agenciju BiH. Kod ispitanika iz uzorka policijski službenici najviše je povjerenje prema kantonalnim policijama, Federalnoj upravi policije, Policiji Republike Srpske, Državnoj agenciji za istrage i zaštitu i Direkciji za koordinaciju policijskih tijela BiH, a najniže povjerenje je prema Agenciji za prevenciju i koordinaciju borbe protiv korupcije BiH i Obavještajno-sigurnosnoj agenciji BiH. Posljednja grupa ispitanika u strukturi uzorka zastupnici u PSBiH najviše povjerenja ima u Oružane snage Bosne i Hercegovine, Međunarodne vojne snage u BiH (EUFOR – NATO), Graničnu policiju BiH, Direkciju za koordinaciju policijskih tijela BiH i entitetske policije, a najniže povjerenje prema Ministarstvu sigurnosti BiH i Agenciji za prevenciju i koordinaciju borbe protiv korupcije BiH.

Između ostalog, može se zaključiti da ispitanici iz FBiH imaju nešto veće povjerenje u institucije sigurnosti BiH u odnosu na ispitanike iz RS. Također, zaključak je da najveće povjerenje u institucije sigurnosnog sistema imaju ispitanici Bošnjaci, zatim Hrvati, pa ispitanici koji se izjašnjavaju kao Ostali, a najmanje povjerenja imaju ispitanici srpske nacionalnosti.

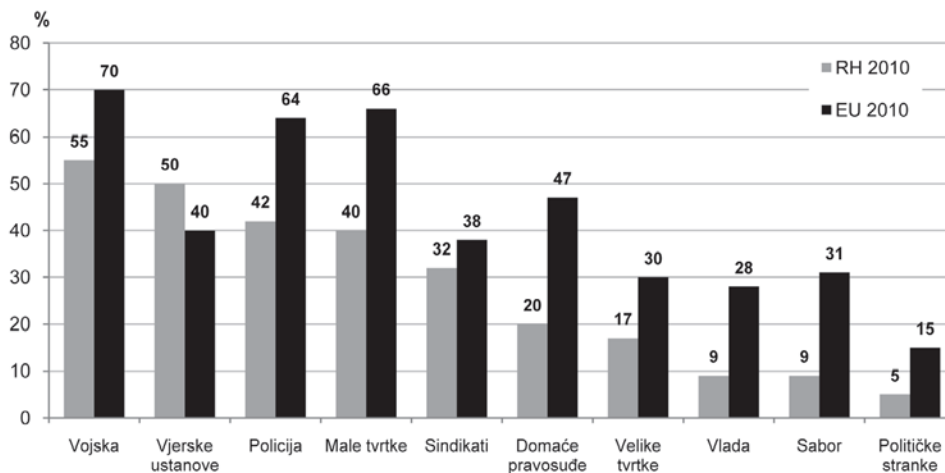
Generalno, a posebno kod ispitanika iz uzorka građani, postoji vrlo sličan način rangiranja (ne)povjerenja u većinu institucija sigurnosnog sistema. Slično je i kod policijskih službenika koji imaju znatno veće povjerenje od građana, dok zastupnici u PSBiH imaju najveće povjerenje u institucije sigurnosti. Najveće razlike, u odnosu na varijable „entitet“ i „nacionalnost“, utvrđene su prema entitetskim i državnim institucijama sigurnosti: povjerenje svih ispitanika, ali i pojedinih grupa, značajnije se razlikuje prema Policiji Republike Srpske, odnosno Federalnoj upravi ili Kantonalnoj upravi policije, gdje su najviše ispitanici Srbi pokazali povjerenje u Policiju RS nego što su pokazali ispitanici Bošnjaci, Hrvati i Ostali. Ove razlike su izražene i u obrnutom redosljedu. Na nivou institucija sigurnosti Bosne i Hercegovine, također, postoje razlike, prvenstveno u odnosu na grupe ispitanika, gdje najmanje povjerenja imaju ispitanici građani, zatim policijski službenici a najviše povjerenja imaju zastupnici u PSBiH. Ipak, najveće razlike povjerenja kod sve tri grupe postoje u odnosu na varijablu „nacionalnost“, pri čemu su ispitanici Srbi iskazali znatno niže povjerenje prema državnim, ali i međunarodnim institucijama u Bosni i Hercegovini, u odnosu na Bošnjake, Hrvate i Ostale.

Međutim, ako kompariramo ove rezultate sa rezultatima istraživanja koje je provedeno 2009. godine¹¹, a koje je obuhvatilo ukupno 3.327 ispitanika, vidljivo je da najveće povjerenje između ostalog ispitanici imaju prema Oružanim snagama Bosne i Hercegovine (M=3.57) i Državnoj agenciji za istrage i zaštitu (M=3.57), a najmanje povjerenja ispitanici su pokazali prema Vladi Federacije BiH (M=2.77) i Vladi Republike Srpske (M=2.69). Iako je ovo istraživanje u odnosu na uzorak i ponuđene institucije manjeg obima, generalno se može zaključiti da nije došlo do povećanja stupnja povjerenja u institucije sigurnosti Bosne i Hercegovine, bez obzira na varijable „nacionalnost“ ili „entitet“ (Lisica, 2011:84-86). Nadalje, komparativni rezultati istraživanja povjerenja građana u institucije Republike Hrvatske i povjerenja u institucije EU u 2010 godini (grafikon 2) jasno pokazuju vrlo nizak stepen povjerenja građana Republike Hrvatske u odnosu na građane EU¹².

¹¹ Lisica Darvin (2011): Sigurnosni rizici i temeljne društvene vrijednosti u Bosni i Hercegovini, „Povjerenje u institucije sigurnosnog sustava u Bosni i Hercegovini“ str. 75-86.

¹² uporedi sa Krunoslav Nikodem i Gordan Črpić: Izlaganje na Nacionalnom kongresu Hrvatskog sociološkog društva: „Sociologija i promjena – izazovi i budućnost“; Zagreb, 7-8. aprila, 2011. godine (str. 3).

Grafikon 2: Povjerenje u institucije u Hrvatskoj i EU (Trzun,2012:46)

Iako je Republika Hrvatska danas punopravna članica EU i NATO-a, te većim dijelom završila proces demokratizacije, političke i ekonomske stabilnosti, ipak je zabrinjavajući nizak stepen povjerenja građana u institucije. Također, nizak nivo povjerenja građana u institucije pokazuju i istraživanja provedena u Republici Srbiji, gdje građani najviše nepovjerenja imaju u političke stranke i njihove lidere, odnosno domaće i međunarodne institucije (šire Bešić,2011). Uzroke ili objašnjenja za ovakve pokazatelje je vrlo teško pronaći zbog heterogenosti društva i država. Međutim, kao jedan od temeljnih razloga nepovjerenja možemo pronaći u niskoj funkciji kulture povjerenja¹³ građana u institucije. Na tom tragu, važnu ulogu ima i legitimnost demokratskog poretka u tranzicijskim društvima. Prema tome, a imajući u vidu karakteristike tranzicijskih društava na ovim prostorima, pojedini autori zaključuju da su ona „prožeta skepticizmom i nepovjerenjem..., uz dodatni otežavajući uvjet slabog interpersonalnog povjerenja“ (Trzun,2012:35). U prilog prethodnoj kontataciji idu i rezultati studije „Što Hrvati, Bošnjaci i Srbi misle jedni o drugima, a što o Bosni i Hercegovini“ koja je pokazala da se „relativno slabo poznaju i zanimaju jedni za druge, te kako je njihova međusobna percepcija još uvijek opterećena stereotipima iz prošlosti, te ratnim događanjima“ (Skoko, 2011:15). Uopćeno govoreći, studija je pokazala da postoje ključni problemi, koji opterećuju međusobne odnose, a time i razvoj države Bosne i Hercegovine (2011: 19-20): Nepostojanje zajedničkog cilja prema međusobnoj pomirbi i izgradnji zajedničke države, jer svaki narod kroz svoje nacionalno-partikularne ciljeve vidi budućnost; Nepostojanje niti približnog konsenzusa oko rata u Bosni i Hercegovini;

¹³ Za izgradnju kulture povjerenja u društvu, sociolog Piotr Sztompka ističe više uvjeta: normativna sigurnost; transparentnost društvenih organizacija; stabilnost društvenog poretka; predvidljivost/proračunatost; primjena prava i obaveza; poricanje dužnosti i odgovornosti itd (prema Nikodem/Črpić, 2011: 6).

Neriješena nacionalna pitanja koja se, prema autoru studije, svakodnevno pojavljuju u politici (izbor državnih službenika, zahtjev za medij na vlastitom jeziku...). Među ključnim problemima je nepostojanje povjerenja među narodima, što pokazuje i percepcija međusobnih odnosa između naroda¹⁴. Ovakvi pokazatelji nesumnjivo potvrđuju tezu da postojeća društvena klima u bosanskohercegovačkom društvu proizvodi sumnjičavost koja po Sztompki je karakteristična za „sindrom nepovjerenja i kulturu cinizma“ što paralizira društveno djelovanje, otežava funkcioniranje i razvoj društva i na kraju potiče „rutinizaciju, konformizam i pasivnost“ (Nikodem i Črpić, 2011, Trzun, 2012: 35).

ZAKLJUČAK

Izvršeno ispitivanje povjerenja građana, policijskih službenika i poslanika u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine u institucije sigurnosti predstavlja realan pokazatelj, odnosno i u kojoj mjeri Bosna i Hercegovina treba razvijati sigurnosnu politiku, pa i kulturu povjerenja. Treba istaći da stepen povjerenja u institucije sigurnosti odražava stav triju komponenti bosanskohercegovačkog društva, a na osnovu kojeg se trebaju razvijati budući sigurnosni i drugi odnosi između komponenti, kako pojedinačno, tako i u cjelini. Stepem povjerenja u organe i institucije sigurnosti indirektno se veže i za stepen demokratske konsolidacije određenog društva, što u krajnjoj liniji određuje stanje demokratskih i sigurnosnih prilika u zemlji.

Na osnovu dobivenih rezultata istraživanja, možemo konstatovati da svi ispitanici najviše povjerenja primarno imaju u policijske agencije na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou. Ovi rezultati pokazuju afirmativan stav ispitanika prema domaćim institucijama za provođenje zakona, jer policijske agencije imaju relativno pozitivan imidž u javnom i stručnom diskursu u borbi protiv organiziranog kriminala i korupcije, kao i stanju javnog reda i mira. Ovdje se može istaći vrlo afirmativna i profesionalna uloga OSBiH u operacijama podrške miru. Ipak, iako su ispitanici u najvećem procentu iskazali stupanj nepovjerenja prema najmlađoj instituciji, tj. Agenciji za prevenciju i koordinaciju borbe protiv korupcije BiH, takav stav je vjerovatno posljedica koja proizlazi iz samog naziva agencije, odnosno društvo očekuje najveće pomake u borbi protiv korupcije. Najmanje povjerenja ispitanici imaju u EUPM i međunarodne vojne snage u Bosni i Hercegovini, ali je između ovih dviju „institucija“ najmanji razmak povjerenja i nepovjerenja u odnosu na sve ostale.

Ako se fokusiramo samo na građane jasno je vidljivo da imaju vrlo nizak stupanj povjerenja u institucije sigurnosti u Bosni i Hercegovini. Međutim, detaljnijom analizom je utvrđeno da odgovori variraju i pokazuju različite vrijednosti, osobito kada je u pitanju

¹⁴ Rezultati percepcije međusobnih odnosa u studiji su testirani na uzorku od 1000 ispitanika na skali od 1 do 5, gdje je najbolja prosječna ocjena između Hrvata i Bošnjaka (2,4), zatim Srba i Hrvata (2,2) a najniža prosječna ocjena (2,0) je između Bošnjaka i Srba (Skoko, 2011: 69).

povjerenje prema institucijama sigurnosti na državnom nivou. U suštini, većina građana sa teritorije FBiH podržava institucije u ovom entitetu i na državnom nivou, dok ispitanici sa teritorije RS nemaju veliko povjerenje u državne institucije, ali imaju u Policiju Republike Srpske. Također, u odnosu na nacionalnost, primjetan je trend „nepovjerenja“ prema državnim i međunarodnim institucijama pretežno kod ispitanika srpske nacionalnosti, dok kod Bošnjaka, Hrvata i građana koji se izjašnjavaju kao Ostali postoji veći stepen povjerenja u državne, ali ne i u međunarodne institucije sigurnosti. Općenito, može se zaključiti da u odgovorima građana dominiraju određena etnopolitička i etnoteritorijalna razmišljanja, što se u krajnjem odražava na cjelokupni sistem sigurnosti, odnosno njegovu partikularnost, pri čemu se vrlo teško dolazi do zajedničkog konsenzusa kada je u pitanju etnopolitička logika. Ipak, policijski službenici generalno imaju povjerenje u institucije sigurnosti u Bosni i Hercegovini. Međutim, iako je empirijsko istraživanje obuhvatilo samo pripadnike entitetskih i kantonalnih policija, može se potvrditi da unutar ove grupe postoji određen stepen kulture povjerenja, što je vjerovatno posljedica saradnje između policijskih agencija. U odnosu na varijable „entitet“ i „nacionalnost“, postoje značajne razlike u povjerenju, osobito kada je u pitanju (ne)povjerenje prema agencijama na državnom nivou ispitanika iz Republike Srpske, kao i ispitanika srpske nacionalnosti. U tom kontekstu, može se reći da je nedovoljan stepen koordinacije, ali i subordinacije između policijskih agencija u Bosni i Hercegovini, što ima za posljedicu „dezintegriranu“ organizaciju policijskog sistema Bosne i Hercegovine.

Bosna i Hercegovina se još uvijek nije nastupila posljednja faza procesa demokratizacije, koja se primarno odnosi na stabiliziranje i institucionaliziranje demokratskih institucija, odnosno „internalizaciju demokratskih normi (...) elita i masa“ (Kubicek, 2002: 21). Bosna i Hercegovina se nalazi u procesu tranzicije i ona se po mnogim faktorima razlikuje od drugih država u okruženju. Prije svega, Bosna i Hercegovina je postratno društvo koje je u dobroj mjeri partikularizirano i razbijeno po etničkim, vjerskim i socijalnim kategorijama, a što je zasigurno posljedica izražene etnopolitičke dimenzije. Posljedica takvog stanja dovela je do uspostavljanja novih standarda, pa čak i kontranormi: internacionalizam je zamijenjen nacionalizmom; ateizam zamijenjen teizmom (agresivno ispoljavanim i javno folkloriranim); humanizam je zamijenjen nacionalnom homogenizacijom; antifašizam fašizmom.... (Abazović, 2008: 74). Moguće je konstatirati da politička volja i politička podrška, umjesto da su usmjeravani na proces demokratizacije, potrošeni su na podršku nacionalizmu i etničkim podjelama, što je u konačnici dovelo do slabljenja unutrašnjih faktora (civilnog društva) kao glavnih generatora da se postigne konsolidacija demokratije (Sarajlić-Maglić, 2008: 15). Iz svega navedenog jasno je vidljivo da u Bosni i Hercegovini nepostoji prihvatljiva funkcija kulture povjerenja, što zasigurno potiče netoleranciju, neprepoznavanje političkih, kulturnih i društvenih različitosti i generira opću nesolidarnost u društvu. Posljedice toga su prvenstveno slabljenje povjerenja među „građanima“, što se odražava i na povjerenje u državne institucije, a time dolazi i do slabog institucionalnog rješavanja budućih problema i generiranja novih problema.

LITERATURA

1. Abazović, D. Mirsad (2010) „Ogledi o sigurnosti, Sarajevo“, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Sarajevo.
2. Abazović, D. Mirsad (2008) Ogledi o bosanskohercegovačkoj zbilji, DES, Sarajevo.
3. Bešić, Miloš (2011) „Politički i situacioni prediktori poverenja u institucije“ FPN, Godišnjak br. 6, decembar 2011, Beograd.
4. Boloban, Stjepan i Ivan Rimac (1999) „Povjerenje u institucije u Hrvatskoj“, Bogoslovska smotra Vol. 68 No.4.
5. Fulgosi A.(1997), Psihologija ličnosti teorija i istraživanja, Školska knjiga, Zagreb.
6. Kubicek, Paul (2003) The European Union and Democratization, Routledge, London-New York.
7. Nikodem, Krunoslav i Gordan Črpić (2011) „Povjerenje u institucije u Hrvatskoj i Europi s posebnim naglaskom na EU“. Izlaganje za Nacionalni kongres Hrvatskog sociološkog društva „Sociologija i promjena- izazovi i budućnost“, Zagreb, 7.-8. Travnja 2011.
8. Lisica, Darvin, (2011) Sigurnosni rizici i temeljne društvene vrijednosti u Bosni i Hercegovini – Sigurnosni rizici, Knjiga 2, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
9. Skoko, Božo, (2011) Što Hrvati, Bošnjaci i Srbi misle jedni o drugima, a što o Bosni i Hercegovini?, Friedrich Ebert Stiftung, Sarajevo.
10. Smajić, Mirza (2013). „Sigurnosne prijetnje demokratskoj konsolidaciji bosanskohercegovačkog društva“, doktorska disertacija, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, 08.02.2013.godina.
11. Maglić-Sarajlić Denisa (2008): EU politika demokratizacije u BiH -Ispravni principi, pogrešne politike-, Program podrške istraživanjima u oblasti javnih politika 2007-2008, Fond otvoreno društvo BiH, str.1-20.
12. Turčalo, Sead, (2009) Institucionaliziranje međunarodne zajednice u Bosni i Hercegovini, magistarski rad, Fakultet političkih nauka, Sarajevo.
13. Trzun, Zvonko (2012) “Krizna povjerenja u institucije: istraživanje povjerenja u vojsku“, Časopis Polemos 15, br. 1, str.33-54., Zagreb.
14. Rad policije u zajednici u Bosni i Hercegovini (2010), Priručnik, Švicarski ured za saradnju u BiH – CPU Sarajevo, 2010.godina
15. Zgodić, Esad (2002) Ka kritici fundamentalizma, Editio Civitas, Sarajevo.
16. <http://www.apik.ba> (10. mart 2014)

Mirza Smajić, Sead Turčalo